

ÜCRET ARTIŞLARI, VERGİ TESİRİ
ve
SERMAYE TEŞEKKÜLÜ

Doç. Dr. Haydar KAZGAN

Giriş :

Türkiyede toplu sözleşme ve grev hakkı kanunlarının yürürlüğe girmesiyle sendikalaşan işçilerin bu hakların istimali suretiyle pazarlık kudretlerinin artacağı ve bunun neticesi olarak ücret seviyesinde bir yükselme olacağı kabul edilmektedir. Tabiatıyla ücretlerde bu yükselme işverenlerin kârlarına, vergi hasılatına ve fiyatlar yoluyla müstehlike inikâs edecektir. Nitekim, ücret artışları kârlarda bir azalma meydana getirdiği takdirde Gelir ve Kurumlar vergilerinin matrahını teşkil edecek olan «Ticari Kazanç» da aynı şekilde azalmış olacak ve dolayısıyla vergi hasılatı düşecektir. Diğer taraftan bu düşme olayını telâfi edecek olan ücretlerdeki artışın Gelir Vergisi hasılatına tesiri ise, müterakki tarife gözönünde tutulduğunda «telafi» edici olmaktan uzak kalacağı görülecektir.

Böylece ücretlerin artması şayet kârların azalmasına sebep olursa, bu takdirde bir taraftan işverenlerin mutlak olarak tasarruf gücü düşeceği ve diğer taraftan da vergi hasılatının nisbi olarak azalması neticesi devletin tasarruf - yatırım imkânı daralacağı için sermaye teşekkülü azalmış olacaktır. İşçilerin ücretlerinin artması dolayısıyla bunların tasarruf gücünün gerek nisbi ve gerek mutlak olarak artacağı farzolunamayacağı için ücret artışlarının sermaye teşekkülünü zayıflatacağı neticesini çıkarmak gerekecektir. Ancak, Türkiyemiz şartları gözetildiğinde bunun aksi olan bir iddia da ortaya atılabilir. Şöyle ki, ücretlerin artması dolayısıyla mecmu talepteki artışı ekonomide geniş oranda yaygın bulunan «atıl kapasite»lerin ortadan kalkmasını temin ederek ücret artışlarına rağmen bazı sektörlerde birim maliyetlerinin düşeceği ve fiyatlar aynı kaldığı takdirde dahi kârların artacağı iddia edilebilir. Artan kârlar işverenin tasarrufunu ve vergi hasılatını artırmak suretiyle sermaye teşekkülünü hızlandıracığı ve bunun neticesi olarak artan işgücü

prodüktivitesinin ücretlerin daha da yükseltilmesine imkân vereceği iddia edilebilir. O kadar ki, prodüktiviteye bağlı olarak ücretlerin artması yüksek ücretlerin doğuracağı munzam talep memleketi bütün kaynaklarını kullanmaya zorlayarak büyüme hızını azamiye çıkaracağı söylenebilir. Bu etüdün gayesi bu gibi iddiaları incelemek ve neticeye bağlamaktır. Tabiatıyla neticeye bağlarken ileri süreceğimiz fikirlerin ilmî olmasına gayret göstereceğimizi peşinen kabul etmemize rağmen, yorumlarda şahsi kalmaktan hiçbir endişe duymıyacağız.

1 — Ücret artışları neticesi kârların azalması.

Ücret artışları, fiyatlarda da aynı kıymette bir yükselme meydana getirilemediği takdirde kârların azalmasına yol açar. Şimdi biz ilk olarak fiyatların yükseltilemediği ipotezine göre hareket edeceğiz.

Bilindiği gibi ücretlerin, fiyatlar aynı kalmak şartıyla, artması halinde kârlar azalmaktadır. Yalnız ücretlerin artması bilhassa atıl kapasite ile çalışan firmaların imal ettikleri mal ve hizmetlere munzam bir talep yarattığı takdirde, ücretlerin artması tam tersine kârların da artmasıyla neticelenebilir. Fakat biz şimdi ilk hali inceleyeceğiz.

Ücret yükselmeleri neticesi maliyetlerde meydana gelen artış fiyatlar yoluyla müstehlike inikâs ettirilemediği takdirde, bunun ilk tesiri kârların azalması şeklinde olacaktır. Kârların azalması ise, memleketimizde kâr sahiplerinin sadece istihlâkının azalması şeklinde değil, fakat işletmelerinde değerlendirdikleri tasarruflarının yani otofinansmanın azalması şeklinde neticelenecektir. Keza aynı ücret artışları müterakkilik dolayısıyla vergi hasılatında da net bir azalma meydana getireceği için, artan ücretlerin tamamen istihlake tahsis edilmesi hainde ekonominin tasarruf ve dolayısıyla yatırım gücü azalacaktır. Bu ise sermaye teşekkülünün yavaşlaması demek olduğundan, işgücü arzı aynı kalsa bile ücretlerin bu artıştan sonra artık bir ikinci defa artırılmıyacağını göstermeye kâfi gelecektir¹.

1) Ücret artışlarının işçinin fiili satın alma gücünde bir artış meydana getirebilmesi için, işgücü prodüktivitesine bağlı bir ücret politikası şarttır. İşgücü prodüktivitesi ise işgücünün vasatı hasılası eksi diğer istihsal faktörleri (yani sermaye, ham madde vs.) için ödenen faizler ve maliyetlere eşit olduğu kabul edilirse, daha yüksek ücretlerin ödenebilmesi için sadece sermaye teşek-

Fakat Türkiyenin bugünkü şartları altında ücretlerin arttırılmasının kapital teşekkülünü zannedildiği gibi zedelemeyeceği neticesini göstermek temayülündedir. Nitekim kârların azalmasıyla vergi hasılatının düşmeyeceğini ve bunun neticesi de özel sektörde azalan yatırımların devlet sektöründe artan yatırımlarla telafi edilebileceğini söyleyebiliriz. Fakat bir yatırımın kıymeti sağlayacağı produktivitenin kapital kıymetine eşit olduğu için, net sermaye teşekkülünü tâyin eden bu yatırımların müessiriyeti daha düşükse ücret artışları dolayısıyla sırf sermayenin özel sektörden devlet sektörüne transferi sebebiyle sermaye teşekkülü nisbi olarak azalmış olacaktır.

Gene memleketimizin bir özelliği olarak ücretlilerin tasarruf gücü hiç olmazsa global olarak, küçümseyenmiyecek bir rakama ulaşmaktadır. Nitekim bankalarda bugün mevcut 7 küsur milyar mevduatın bir kısmı ücretlerden yapılmış tasarrufların karşılığıdır. Banka sisteminin mevduat toplama politikası müşterinin kumar arzusunu da geniş ölçüde tatmin ettiği, başka bir deyimle, mevduata bağlı cazip ikramiyeler en düşük gelir sahiplerini dahi asgari bir tasarrufa zorladığı için, ücret artışları ile birlikte mevduatta da bir artış beklenebilir. Mevduatın artması ise kredi verilebilir fonların artmasını sağladığı için, firmalara eskiden içten akan tasarrufların bu defa dıştan akması gibi bir netice hasil olacaktır ki, bu da sermaye teşekkülü ile ücret artışları arasında ters bir orantı kurmamıza mani teşkil edebilir. Hernekadar ücretlilerin istihlak temayülü yüksek bulunuyorsa da, emleketimizde işveren durmunda olanların da gösteriş saikiyle yaptıkları istihlak da yüksektir. Bu itibarla ücretlilerin nisbî tasarruf gücünü işverenlere nazaran çok daha düşük olarak kabul etsek dahi, mutlak tasarruflar bakımından arada pek büyük bir fark bulunduğunu iddia etmek güçtür.

İktisatçılar kârların azalması ile yatırımların da azalacağını bir başka yoldan da izaha çalışmaktadırlar. İddiaya göre ücret artışları dolayısıyla kârlar azalınca firma tasarrufları yani otofinansman da azalmakta ve bunun neticesi olarak munzam yatırımlar için kre-

külünün kâfi gelmeyeceğini kabul etmek gerekecektir. Şöyle ki, sermaye teşekkül edince sermayeyi kullanma fiyatı nisbî bir düşüş kaydettiği takdirde ancak işgücünün net produktivitesi yükselecek ve bu da yüksek ücretlerin ödenmesine imkân verecektir. Memleketimizde ise sermaye teşekkülü henüz sermaye için ödenen faiz ve kârları düşürücü bir seviyeye gelmediği için, sermaye teşekkülü ile işgücünün net produktivitesi arasında müsbet bir korreasyon kurmağa imkân yoktur.

dilere müracaat gerekmektedir. Oysa ki, nisbî olarak otofinansman maliyeti² kredi maliyetinden düşük olduğu için, ücretlerin yükselmesiyle bir kısım yatırımların yapılamaması tehlikesi hasıl olmaktadır. Başka bir deyişle bilhassa memleketimiz gibi firmaların hemen hepsinin gerçek mânada anonim şirket halinde bulunmaması ve bir sermaye piyasasının teşkil edilmemiş olması dolayısıyla firma tasarruflarının maliyeti hiç söz konusu edilmediği halde kredi maliyeti oldukça yüksektir. Bu sebeple munzam yatırımlardan beklenen hasılat ve diğer maliyetler aynı kalsa bile finansman maliyeti gerek ödenecek faiz ve gerek Borçlar/Aktif oranının yükselmesiyle artacak riziko³ sebebiyle yükselmiş olacağından, munzam yatırım yapmaktan vazgeçmek gibi bir durum hasıl olabilecektir. Bu itibarla ücretlerin artmasıyla kârlar azalır, kredi verilebilir fonlar kârlarda ki azalma nisbetinde artmış olsa bile, başka bir deyişle makro tasarrufları aynı kalsa bile, firmalarca deruhde edilecek yatırımlar artırılmıyacaktır, demek doğrudur.

2 — *Atıl Kapasite halinde ücretlerin yükseltilmesi, vergi tesiri ve sermaye teşekkülü:*

Atıl kapasite bulunan işletmelerde ücretlerin arttırılması, fiyatlar da arttırılmadığı takdirde ilk ağızda birim maliyetini yükselterek kârları azaltacaktır. Fakat bütün bir ekonomide geniş bir kitlenin ücretlerin yükselmesi dolayısıyla satın alma kudretinin artması atıl kapasite ile çalışan firmaların mal ve hizmetlerine talebi yükselmek suretiyle bunların tam kapasite ile çalışmasını sağlayabilir. Böylece ücretler arttığı halde birim maliyetlerinin düşmesi ve kârların hem nisbî hem de mutlak olarak artması mümkün olabilir.

Tabiatıyla bu talep artışında vergilerin de rolü olacaktır. Nitekim talep artınca gerek ciro ve gerek kârlar yükseleceği için gerek vasıtalı ve gerek gelir vergileri hasılatında bir yükselme meydana gelecektir. Böylece devlet de munzam talep yaratmada aktif bir rol oynayabilecek ve atıl kapasiteler kısa zamanda giderilecektir. Yalnız bilhassa gelir vergilerinin müterakkiliği dolayısıyla yatırımlarda devlet sektörünün ağır basmasına sebep olacağı düşünülebilir. Şöyle ki, müterakkilik munzam kârların büyük bir payını dev-

2) Doç. Dr. Haydar Kazgan «Otofinansman» İstanbul 1962, s: 93-97; Prof. Dr. Zeyyat Hatipoğlu, «İşletme Finansmanı» Cilt I, İstanbul 1963 s: 170.

3) Dr. Haydar Kazgan «Yatırımlarda Finansmanın rolü» İktisat Fak. Mecmuası Cilt XX No. 1-4 den ayrı bası, 1960.

let sektörüne aktaracağı için, devlet yatırımları ve harcamaları artacaktır. Şayet devlet yatırımlarının isgücü prodüktivitesinde artış sağlama gücü özel yatırımlara nazaran düşükse, vergi tesiriyle ücretlerin satın alma gücü olarak bir ikinci defa artması zorlaşacaktır.

Devlet harcamalarına gelince, bu harcamaların özel teşebbüsün yatırıma tahsis edebileceği fonların vergi yoluyla devlete intikal etmesiyle finanse edilmiş olan harcamalar olması halinde, mecmu talepteki artışa karşılık arzda bu artışı karşılamak için gerekli yatırımlar ancak bir kredi enflasyonu ile mümkün olabilecektir. Fakat Türkiyede kârların yüksek olmasına rağmen firma içi tasarrufların yüksek olduğu söylenemez⁴. Bu sebeple memleketimizde tasarruf - yatırımın azamileştirilmeside vergilerin ve devlet yatırımlarının rolü büyük tutulmak gerekmektedir. Bunun için de, şayet ücret artışlarıyla vergi hasılatı ve dolayısıyla devletin yatırım gücü artabiliyorsa, ücret artışlarının maliyet enflasyonu yaratmak tehlikesinden bahsetmemek gerekecektir. Ayrıca şunu da hatırlatmak gerekir ki Türkiyede enfastrüktürlerin inşasında tekniğe bağlı olmak zoru yüzünden devamlı olarak atıl kapasiteler yaratılmıştır. Bu atıl kapasitelerin giderilmesi ve bu enfastrüktürlerin sosyal faydasının azamileştirilmesi için bunlara olan talebin artması gerekmektedir. Bu talep artışı ise aynı enfastrüktürlerde eksik olan entegrasyonun sağlanması ve özel sektörün yatırımlarının artması, genel istihlak seviyesinin artmasına bağlıdır. Bu her üç olayın da Türkiyede ücretler genel seviyesindeki bir artışa az çok bağlı olduğunu kabul etmek doğru olacaktır.

3 — Ücretler artışları neticesi fiyatların yükselmesi, vergi tesiri, sermaye teşekkülü:

Şayet ücretleri arttırmak zorunda bırakılan işveren munzam ücret yükünü kendi arz fiyatlarına zam yapmak suretiyle müstehlike yükletmek imkânını bulursa, işletme tasarrufları nakdi ve aynı olarak eski nisbetini ve mutlak miktarını muhafaza etmekle kalmayıp artabilir de. Artabilir zira, ücretlerdeki artış birim maliyetinde meselâ küsürath bir artış meydana getirebilir, fakat arz fiyatları yu-

4) Doç. Dr. Haydar Kazgan «Türkiyede Sermaye Şirketleri ve Sermaye Piyasası konusunda bir deneme» İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, s: 20-59 Mayıs-Haziran 1963.

varlık fiyatlar şeklinde ayarlanabildiği takdirde, kârlarda sırf bu sebepten bir yükselme olacaktır. Meselâ ücretlerde % 10 nisbetindeki bir artış eskiden 100 kuruş olan birim maliyetini 107 kuruşa çıkarırsa, satış fiyatının 130 kuruştan 137 kuruş yerine 140 ve hatâ 145 kuruşa çıkarılması mümkün olabilir. Bu takdirde ücretlerde yükselme ile birlikte kârların da nisbî ve mutlak olarak arttığı görülecektir. Yalnız bu olan genellikle talebi gayrî elâstikli olan mal ve hizmetler bakımından varit olabilir. Zaten ücret artışlarının fiyatlar yoluyla müstehlike inikâsı ancak talebin gayrî elâstikli olması halinde mevzubahistir. Şayet talep elâstiki ise yani fiyatlardaki artış mecmu talep hacminde bir daralma meydana getirirse artan ücretlerin fiyatlar yoluyla müstehlike inikâsı mümkün olmaz.

Ücret artışlarını takiben işverenlerin fiyatları arttırdıkları halde imal ettikleri mal ve hizmetler olan talep değişmezse kârlar da artacak ve bunun neticesi olarak munzam yatırımlar için gerek finansman imkânı ve gerek psikolojik ortam sağlanmış olacaktır. Şöyle ki, kârlar artınca otofinsanman imkânı artacağı gibi, munzam kredi sağlamakta, firmalar güçlük çekmiyeceklerdir. Buna işverenlerin iş hayatı hakkında besledikleri iyimserlik de eklenince ekonomi enflasyonist de olsa bu munzam yatırım arzusunun gerçekleştirilme kabasına sürüklenecektir⁵.

Bu şekilde açılan enflasyonist gidış ücretlerin satın alma gücünü azaltıcı netice yarattığından işçi sendikaları enflasyon devam ettiği müddetçe ücretlerin devamlı olarak artmasını istiyebilecekler ve neticede bir fasit daire teşekkül etmiş olacaktır. Acaba bu fasit dai-

5) N. Kaldor «Essays on Economic Stability and Growth» Illinois 1960, s: 259 ve devamı. Müellife göre fiyat istikrarı ancak mecmu istihlaldeki ve prodüktivitedeki artış oranı çok yüksek olan memleketlerin (meselâ Almanya) katlanabileceği bir lükstür. Adı geçen artış oranlarının çok küçük olduğu memleketlerde fiyat istikrarının yüksek faiz haddiyle bir araya gelince memleket ekonomisini uzun bir durgunluk safhasına götüren bir depresyon yaratacağı muhakkaktır. Bu sebeple memleketimizde ücret artışlarının gerek maliyet enflasyonu ve gerek aşırı talep enflasyonu yaratması ekonomiye gerekli dinamizmi kazandırdığı ve yatırımları hızlandırdığı takdirde enflasyonun ücretliler bakımından bir faait daire haline gelmesi önenebilecektir, denebilir. Ancak 1950-1960 devresinin gösterdiğine göre Türkiyede enflasyon müstahsil diyebileceğimiz yatırımlar yerine, spekülasyonu, istihlal kapasitesi içinde yer almyacak olan gayrimenkul inşaatı ve sair yatırım ve harcamaları beslemektedir. Bu itibarla sermaye teşekkülüne hizmet etmiyen bir enflasyon yerine sabit fiyatlarla düşük bir gelişme ve prodüktivite haddi ile kalkınma Türkiye için tek yol olarak kabul edilmek gerekmektedir.

reden kurtulmanın imkânı yok mudur? Enflasyonu durdurmak mümkündür. Fakat enflasyon durduğu takdirde ekonominin çalışanlar için bile hayırlı olmıyan bir durgunluğa girmesi tehlikesi başgösterilir. Bu itibarla enflasyonu para ve vergi politikası tedbirleriyle durdurmak yerine teknik terakki yani prodüktivite artışlarıyla te-sirsiz hale getirmek en uygun yol olacaktır. Prodüktivitenin arttırılması için işçi başına teşekkül eden sermayenin artması veya işyerinin organizasyon ve yönetiminde modern usullerin getirilmesi ve işgücünün eğitilmesi gerekecektir.

Prodüktiviteinin arttırılması için gerekli yatırımlar nasıl finanse edilecektir? Anonim şirket tipinin yaygın olduğu memleketlerde hissedarları tasarrufa zorlama politikasıyla munzam yatırımları kolay şartlarla finanse etmek mümkündür. Fakat geri kalmış memleketlerde işverenin bilhassa enflasyon devrelerinde gösteriş saikinin yaygın bulunması dolayısıyla istihlak temayülü yüksek, tasarruf gücü zayıftır. Ayrıca çok sayıda işveren kitlesi kendi işine kendi hâkim olduğu ve iktisadî zihniyetten yoksun bulunduğu için, tasarrufa zorlama olayı zayıf kalmaktadır. Oysa ileri memleketlerde anonim şirket idarecilerinin geniş hissedar kitlesi üzerindeki otoritesi mutlaklıdır ve bu sebeple hissedarları kârı azamileştirme prensibinin gerektiği tasarruflara zorlamada muvaffakiyet şansları yüksektir. Keza geri kalmış memleketlerde işletme yönetimi ve organizasyonunda müessiriyet diye bir şey mevzubahis edilememektedir. İşverenlerin çoğu rasgele, tesasüflere bağlı olarak iş başına gelmişlerdir. İşletme yönetme ve organizasyon bilgisinden tamamen yoksundurlar. Memur yönetici tipi de gerekli ihtisası ortam bulunmadığından yetişememekte, yetişenler ise işbaşına gelememektedir. Bu itibarla geri kalmış memleketlerde ve bu arada Türkiyede daha iyi bir yönetim ve organizasyon yoluyla prodüktivitenin arttırılması ancak Batı anlamında anonim şirket tipinin yayılmasına bağlı kalmaktadır. Bu ise sermaye piyasasının kuruluşuna bağlıdır. İşçinin eğitim seviyesi ve prodüktivite ile ilgili vasıflarına gelince, Türkiyede bugün için bu yolda iyimser olmağa imkân yoktur. Gerek firma dışında ve gerek firma içinde işçi eğitimi konusu yaygın bir hale getirilmiş değildir. Nihayet şunu itiraf etmek gerekir ki, Türkiyede işgücü prodüktivitesini arttırmak ve böylece ücret artışlarını prodüktivitede meydana getirilecek artışlara bağlamak için yegâne çare gene sermaye teşekkülünün hızlandırılmasıdır. Zira ancak sermaye artınca teknik ilerleme ile birlikte daha iyi bir yönetme ve organizasyon imkânı ve işçi eğitimi mümkün olacaktır.

Ücretlerde yükselme dolayısıyla genel fiyat seviyesinde meydana gelen artış vergi hasılatının da artmasına sebep olacaktır. Şöyle ki, muamele hacmi aynı kalmış olsa bile kıymet üzerinden alınan istihlâk vergileri dolayısıyla vergi hasılatından bir yükselme kaydedilecektir. Artan kârlar dolayısıyla da gelir ve kurumlar vergisi hasılatı bilhassa müterakkiliğin tesiriyle bir yükselme kaydedilecektir. Yalnız gelir vergisinin müterakkiliği kârlara bağlı firma tasarruflarındaki artışın nisbî değil, mutlak bir artış olmasına sebep teşkil edecektir. Bu itibarla artan vergi hasılatının yatırım ve cari harcamalar olarak taksiminde devletin göstereceği hassasiyet enflasyondan kurtulmanın da bir yolu olabilecektir. Şöyle ki, devlet artan vergi hasılatının daha büyük bir kısmını yatırımlara tahsis etmek suretiyle genel arzda talebe denk bir yükselme temin etmek gayesine uygun hareket etmiş olur. Ancak devlet yatırımlarının genel arzı artırıcı tesiri dolaylı bir tesirdir. Başka bir deyişle, devlet genellikle istihlak mallarıyla doğrudan doğruya ilgili mal ve hizmetler yerine istihsal kapasitesini genişleten mal ve hizmetler istihsaline yönelmiş olmalıdır. Nitekim modern ekonomilerde devlet faaliyeti enfastrüktürler, ağır sanayi, ve halkın refahını etkilemesi için düşük kârlılıkla çalışması gereken bazı hizmet işletmelerinden ibaret kalmaktadır. Ancak Türkiyede devletin bunlarla iktifa etmeyip bir kısım istihlâk mal ve hizmetlerini bizzat istihsal etmesini zorlayan sebeplerin mevcut olduğunu da kabul etmek lâzımdır. O kadar ki enflasyonun sebep olduğu spekülâtif hareketleri önlemek maksadıyla devletin bazı istihlak mallarını imal ve hattâ pazarlamasını Türk ekonomisinin kaçınılmaz gerçekleri arasında saymak zorundayız. Oysa ki, likiditenin özel kişilerin elinde kalması halinde, bunların yatırımlara giderek arzda bir çoğalma meydana getirmek suretiyle ücret artışları dolayısıyla meydana gelecek olan munzam talebi karşılamak hâdisesi, Türkiyede 1950-60 devresinin verdiği tecrübeye göre pek tahakkuk etmemektedir. Nitekim likidite bolluğu özel teşebbüsü spekülasyon suretiyle kârları azamileştirme faaliyetine sürüklemekte, daha dolambaçlı yol olan istihsal faaliyetine pek itememektedir. Şayet devlet arzda bir artış sağlayacak istihsal faaliyetine girişmiş olursa, talebi karşılayan arz spekülâtif hareketleri önliyeceği için, özel teşebbüsün de devleti takiben istihsal faaliyetine yöneleceğini iddia etmek mümkündür. Hattâ daha ileri bir safhada özel teşebbüsün rekabeti devleti istihlak malları sanayiinden istihsal malları sanayiine ve bu arada enfastrüktürlere itmesi de beklenebilir.

Ücretler, sermaye teşekkülü ve vergiler arasında en önemli bir münasebet ücretlilerin kâra iştirak ettirilmesi konusunda karşımıza çıkmaktadır. Şayet ücretlilerin kâra iştiraki sermayeye iştirak veya munzam yatırımlara meselâ tekaüdiye ve diğer sosyal güvenlik fonlarının işletme içinde değerlendirilmesi şeklinde ise; bu suretle teşekkül eden sermayeyi azamileştirmek için vergileri müşevvik olarak kullanmak mümkündür. Söyle ki, işçiler bir kısım ücretlerini çalıştıkları işyerinde sermayeye iştirak şeklinde elde etmiş olurlarsa, ücretlerin arttırılması dolayısıyla istihlak mallarına olan talep artışı önleneyeceği gibi, yatırımlarda ve dolayısıyla arzda bir artış sağlanmış olur. Nitekim işçilere bilahire sermaye iştirak dolayısıyla ödenecek kâr payları yani temettü tamamen istihlake tahsis edilmiş olsa bile bu istihlaki karşılıyacak yatırım evvelce yapılmış olacağı için, enflasyon tehlikesi başgöstermiyecektir. Tabiatıyla bu usul ancak bütün bir ekonomiye yayılmış bulunduğu takdirde bu söylediklerimiz bir gerçek olacaktır. Yoksa birkaç firmanın tatbik etmesi meselenin çözümüne asla yaramıyacaktır.

Gerek ücret yerine munzam yatırımlara iştirak yani işçinin çalıştığı işletmeye ortak olması ve gerek bir kısım ücretlerin işçiye ait fonlar olarak işletmede alakonarak munzam yatırımlara tahsis edilmesi vergi yoluyla de teşvik edilmek gerekmektedir. Söyle ki, adı geçen ücret kısımlarının tamamen veya kısmen vergi muafiyeti bu usulün bütün bir ekonomiye yayılması için şart olabilir. Bu usulün sadece ekonomik değil fakat sosyal mânası da olan bir «yatırım indirimi» şeklinde anlaşılması gerekir⁶. Zira, bir taraftan işçilerin yatırımlara tasarrufları ile iştirakini sağlarken, diğer taraftan enflasyonu önleyici ve sosyal güvenliği arttırıcı bir tesir yaratmaktadır. Nitekim, işçilerin böylece sermaye iştirakleri mümkün olduğu için, zamanla devamlı bir gelir vasfını haiz olmakta bütün müdahalelere rağmen geri kalan ücret yanında devamlılığı daha süreli olan veya süresiz sayılabilecek kârlar iştirak sayesinde işçilere asıl arzu edilen bir sosyal güvenlik sağlanmış olacaktır⁷.

6) Gülten ve Haydar Kazgan «İktisat Politikası Tedbiri Olarak Yatırım İndirimi» İktisat Fakültesi Mecmuası Cilt XXII No. 3-4 den ayrı bası, 1963.

7) İşçilere ait kâr paylarının en müessir sosyal güvenlik tedbiri olarak kabulü, kârların işletmenin tüm prodüktivitesini aksettirmesi bakımından ele alınabilir. Böylece sosyal güvenlik topluma yükletilen bir munzam maliyet olmak yerine sağlanan munzam prodüktivitenin tabii bir neticesi olacaktır.

Netice itibariyle işçiler taarruf ettikleri ve bu suretle de munzam yatırımların finansmanında kullanılmasına razı oldukları ücret kısımlarının vergi yükü azaltıldığı veya tamamen ortadan kaldırıldığı takdirde, hasıl olacak vergi kaybı aslında verginin tecil edilmesi mânasına gelir. Şöyle ki, ertesi yıllar yapılan munzam yatırımlar dolayısıyla gerek ücretlerin yükseltilmesi mümkün olacağı ve gerek kârlarda yükselme meydana geleceği için munzam vergi matrahları husule gelecek ve böylece zamanla kaybedilen vergi hasılatının çok üstünde devamlı vergi varidatı sağlanmış olacaktır. Nihayet ilk yıllardaki vergi kaybının karşılığı işletme seviyesinde munzam yatırım olacağı için, vergi hasılatının düşmesi genel yatırım hacminin düşmesine sebep teşkil etmeyecektir.
